

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Trechters en piramides

Reference:

Hendrickx Karl.- Trechters en piramides

Tijdschrift voor wetgeving - ISSN 1373-9743 - 3(2023), p. 188-190

To cite this reference: <https://hdl.handle.net/10067/1989370151162165141>

Trechters en piramides

Bis repetita placent, wisten de Romeinen al. Iets wat je keer zegt, blijft beter hangen. Daarom nogmaals een pleidooi om geen complexe zinnen te bouwen, die, hoewel ze perfect geconstrueerd zijn, niettemin het geduld en ook de concentratie van de lezer, die snel wil weten wat de kernboodschap is van de zin, sterk op de proef stellen omdat die kernboodschap, na zorgvuldige overwegingen en delicate nuancerings, helemaal weggestopt wordt aan het einde van de zin.

Vorige keer haalde ik een zin aan waarin het Grondwettelijk Hof drie vervoegde werkwoorden na elkaar had weten te plaatsen in een constructie die nog correct was ook. Leesbaar was ze echter niet. Ondertussen heb ik nog een prachtexemplaar ontdekt, dat ik u dus evenmin wil onthouden. In een arrest uit januari 2019¹ lezen we het volgende:

In zoverre zij aan de douanebeambten van de vroegere niveaus 2 en 2+ die in de personeelsbezetting van de motorbrigades zijn opgenomen ingevolge de afschaffing van de douanecontroles aan de binnengrenzen van de Europese Gemeenschap in 1993 en die werkelijk 'actieve diensten' hebben gepresteerd niet de mogelijkheid bieden om het preferentiële tantième 1/50 voor de berekening van hun rustpensioen te genieten en voor zover die beambten werkelijk 'actieve diensten' hebben gepresteerd, schenden artikel 8, § 1, eerste lid, en § 3, 3°, van de algemene wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen, en de bijlage 'Tabel van de actieve diensten' ervan de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Deze zin is 113 woorden lang. Dat is bijna zes keer de gemiddelde lengte van een Nederlandse zin. Bovendien zit hij vol bij- en tussenzinnen. De kernboodschap, het oordeel van het hof, staat helemaal laatst. De zin zou ongetwijfeld de bewondering afgedwongen hebben van auteurs als Julius Caesar, die in zijn *De Bello Gallico* maar al te graag soortgelijk constructies bouwde, die leerlingen Latijn in het middelbaar nog steeds moeten ontleden. Dat zouden we hier ook kunnen doen:

In zoverre zij aan de
douanebeambten van de
vroegere niveaus 2 en 2+

die in de
personeelsbezetting van
de motorbrigades zijn
opgenomen

ingevolge de afschaffing
van de douanecontroles
aan de binnengrenzen
van de Europese
Gemeenschap in 1993

en voor zover die
beambten

niet de mogelijkheid bieden
om het preferentiële
tantième 1/50 voor de
berekening van hun
rustpensioen te genieten

werkelijk 'actieve diensten'
hebben gepresteerd

schenden artikel 8, §
1, eerste lid, en § 3,
3°, van de algemene
wet van 21 juli 1844
op de burgerlijke en
kerkelijke
pensioenen, en de
bijlage 'Tabel van de
actieve diensten'

¹ GwH 31 januari 2019, nr. 11/2019.

Je ziet in hoeveel lagen de zin is opgebouwd en hoe de lagen rond elkaar liggen als de ringen van een ui. Vandaar de naam uischilconstructie, of inbedding. Een lezer heeft moeite om dergelijke ingebedde constructies te ontcijferen: hij moet immers alle openende delen onthouden en die vervolgens aan de juiste sluitende delen koppelen en dat is voor het kortetermijngeheugen geen sinecure.

Waarom moet alles eigenlijk in één lange zin worden gestopt met de hoofdzin achteraan? Omdat dit de typisch juridische logica weergeeft waarbij je de lezer, of toehoorder, of tegenpartij, stap voor stap van je argumenten wilt overtuigen en via een onontkoombare logica, in een soort syllogisme, tot een onvermijdelijke eindconclusie wilt komen.

Onderzoek heeft echter al voldoende uitgewezen dat een dergelijke trechterstructuur, waarbij je vanuit een breed startpunt met allerlei voorafgaande clausules naar een eindpunt toe schrijft, niet zo bevorderlijk is voor het leesgemak en de leessnelheid. De lezer moet immers geconcentreerd blijven lezen zonder dat hij echt goed weet waar de zin naartoe gaat en wat er in de hoofdzin zal staan. Voor het tekstbegrip is het beter om die logica om te draaien en vanuit een piramide te schrijven. Daarbij zet je de kern eerst en geef je daarna de argumenten. De lezer weet dan meteen waarvoor die argumenten bedoeld zijn, want hij heeft de kern, de stelling, al gelezen.

Als we die piramidestructuur hier toepassen en de zin ook opsplitsen, zou je tot een resultaat als het volgende kunnen komen:

Artikel 8, § 1, eerste lid, en § 3, 3°, van de algemene wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen, en de bijlage 'Tabel van de actieve diensten' ervan schenden de artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Zij bieden de douanebeambten van de vroegere niveaus 2 en 2+ die in de personeelsbezetting van de motorbrigades zijn opgenomen ingevolge de afschaffing van de douanecontroles aan de binnengrenzen van de Europese Gemeenschap in 1993, immers niet de mogelijkheid om het preferentiële tantième 1/50 voor de berekening van hun rustpensioen te genieten, terwijl die douanebeambten wel 'actieve diensten' hebben gepresteerd.

Ik vermoed dat het Grondwettelijk Hof echter niet zo tevreden zou zijn met een dergelijke herschrijving, waarbij de kernboodschap eerst maar ook geïsoleerd staat. Daardoor verliest ze immers belangrijke nuances, die in de originele versie aan die kern voorafgingen en ingeleid werden met 'in zoverre' en 'voor zover'. De kernboodschap zomaar voorop zetten en die nuances erna proberen toe te voegen, kan ertoe leiden dat de lezer verkeerdelijk 'jumps to conclusions' zoals dat in het Engels zo mooi klinkt.

Het bewuste artikel 8 schendt immers niet op zich en in alle gevallen de Grondwet, het doet dat alleen in een bepaalde context, met name *voor zover*...en *in zoverre*. Als die nuanceringen pas na de ongenueanceerde kernboodschap komen, riskeren ze te laat te komen en kan de kern verkeerd opgevat worden. Dat is iets wat het Grondwettelijk wellicht wil vermijden.

Daarin staat het trouwens niet alleen: een soortgelijke regel is te vinden in de grammaticaregels van het *simplified technical English*, een vereenvoudigde variant van het Engels die de Nederlandse vliegtuigbouwer Fokker ontwikkelde voor zijn onderhoudshandboeken, zodat mecaniciens overal te wereld vliegtuigen met panne correct en zonder risico's zouden kunnen herstellen. De grammaticaregels van dat *simplified technical English* proberen daartoe zoveel mogelijk ambiguïteit

uit de taal te halen. Eén van de regels is: "in waarschuwingen dienen de omstandigheden vóór in de zin te staan". Met andere woorden: eerst de nuance, dan pas de waarschuwing, om te vermijden dat mensen de waarschuwing gaan uitvoeren zonder dat de omstandigheden juist zijn.

Of je een trechter of een piramide kiest als structuur, hangt dus van verschillende factoren af. Leesgemak en tekstbegrip behoren daartoe, maar ook nuance en precisie. Bij de piramide heb je het voordeel dat de lezer meteen de kern meeheeft, maar in dit geval riskeert die fout gelezen te worden. Bovendien blijven de volgende zinnen erg complex, omdat de weer te geven inhoud nu eenmaal erg moeilijk is.

Hier is het daarom toch beter te kiezen voor een trechter, maar dan wel eentje die bestaat uit korte zinnen die chronologisch de redenering opbouwen, zonder inbedding:

De douanebeambten van de vroegere niveaus 2 en 2+ zijn door de afschaffing van de douanecontroles aan de binnengrenzen van de Europese Gemeenschap in 1993 in de personeelsbezetting van de motorbrigades opgenomen. Zij zijn echter 'actieve diensten' blijven vervullen. Artikel 8, § 1, eerste lid, en § 3, 3°, van de algemene wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen, en de bijlage 'Tabel van de actieve diensten' bieden hen nochtans niet de mogelijkheid om het preferentiële tantième 1/50 voor de berekening van hun rustpensioen te genieten. In die aangegeven mate is er een schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Schrijfregels zijn nooit absoluut: kies de verwoording waarmee je je boodschap zo helder, precies en bondig mogelijk kunt weergeven. Als dat beter in een trechtersvorm past, dan kies je alsnog voor die traditionele juridische opbouw, maar vermijd daarbij inbedding. Als het in een piramide kan met de kern voorop, kies dan voor het gemak van de lezer voor die opbouw.